

# HVORDAN FINNE TILHØRIGHET UTEN Å MISTE SEG SELV?

Om identitet hos barn som vokser opp med flere kulturer.



## VOKSNE FOR BARN

Barn i Norge trenger voksne. Voksne for Barn er en ideell medlemsorganisasjon som i over 50 år har jobbet for god psykisk helse og trygge oppvekstvilkår for alle barn. Vi ser, lytter til og lærer av barn, og gir oss ikke før de blir tatt på alvor. Slik bygger vi styrke og robusthet hos barna.

Som medlem i Voksne for Barn bidrar du til at flere barn får en god oppvekst. Og du bidrar til å formidle barnets erfaringer og meninger til myndigheter og fagmiljøer. Les mer om oss på [vfb.no](http://vfb.no)

Voksne for Barn har i mange år drevet radikaliseringsforebyggende arbeid gjennom blant annet EXIT-programmet. Vi har også utviklet en test om temaet for foreldre. Se mer om dette på [vfb.no/exit](http://vfb.no/exit)

Innhold i veiledningsmaterialet er basert på erfaringer fra arbeid med EXIT-programmet, kurset FLEXid og boken «Krysskulturelle barn og unge. Om tilhørighet, dilemmaer, anerkjennelse og ressurser» (Salole, 2013, Gyldendal Akademisk Forlag). Illustrasjoner er laget av Marie Laland Ekeli og hentet fra boken *Krysskulturelle barn og unge*.



Dette heftet er utarbeidet av cand.polit. og forfatter Lill Salole for Voksne for Barn © 2017. Veiledningsmaterialet er finansiert gjennom midler fra Politidirektoratet.

Eksterne bidragsytere: Kjell Østby, Medgrunnlegger av FLEXid  
Nana Mensah, SaLTo-koordinator for Oslo sentrum, Uteseksjonen  
Elisabeth Harnes, Spesialkonsulent og familieterapeut, RVTS Vest  
Leoul Mekonen, Studieleder ved RBUP Øst og Sør

Design & grafisk produksjon: Grafisk Form as  
Illustrasjon: Marie Laland Ekeli  
Trykkeri: Møklegaards Trykkeri AS

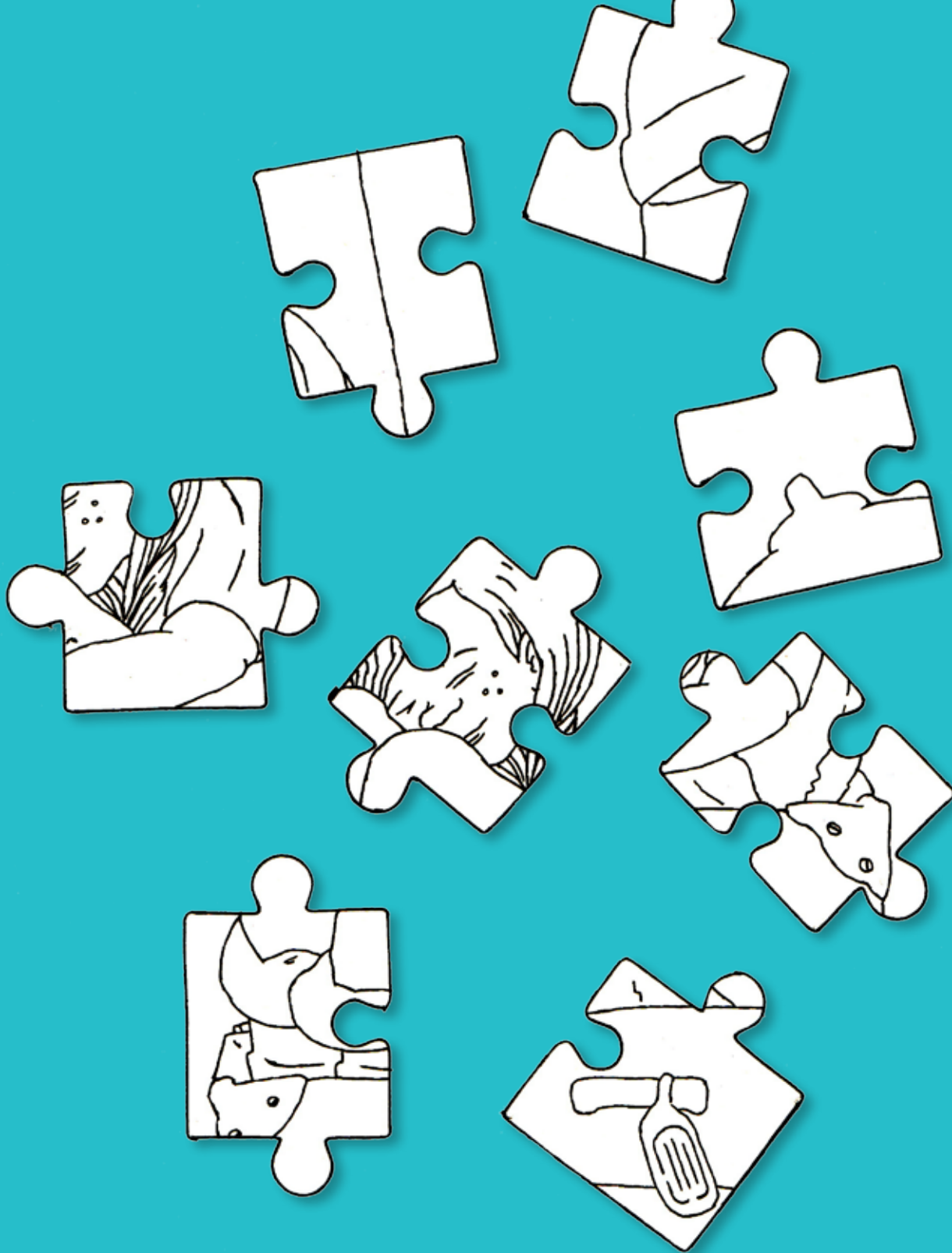
ISBN 978-82-92488-59-1 (trykk)  
ISBN 978-82-92488-60-7 (PDF)

# ET VEILEDNINGS- HEFTE

## FOR FORELDRE OG ANDRE VOKSNE

Denne veilederen handler om opplevelsen av tilhørighet hos barn som har flyttet mellom land eller som vokser opp med flere kulturer. Her finner du litt informasjon som kan være viktig for deg som forelder, aktuelle temaer som det er nyttig å snakke med andre om, og forslag til hvordan du som forelder og voksen kan snakke med barn og ungdom om deres identitet.

Å vokse opp med flere kulturer og høre til flere steder kan gi mange gode og viktige ressurser. Det er fint å lære om, tenke på og ta vare på det som er bra med en flerkulturell oppvekst. Slik kan du gjøre det lettere for ditt barn å oppleve tilhørighet der dere bor, og samtidig føle at deres bakgrunn er verdifull.



#### BETYDNINGEN AV Å HØRE TIL

Opplevelsen av aksept og tilhørighet er viktig for alle mennesker. For å ha det bra behøver barn og ungdom å være en del av et fellesskap. De trenger å kjenne at de hører til ett eller flere steder.

#### Å høre til er:

- › å bli respektert for den du er.
- › å oppleve at det du sier og gjør har mening og verdi.
- › å ha noen rundt deg som bryr seg om hvordan du har det.
- › å ha noe og noen rundt deg som bekrefter dine erfaringer, tanker og følelser.
- › å ha noen rundt deg som forstår deg.

Å ha god tilhørighet er viktig for barnets helse og beskyttelse. Barn og unge som strever med sin identitet og står utenfor fellesskapet kan ha det vanskelig. De er også spesielt sårbare for skadelig innflytelse fra mennesker og miljøer som kan utnytte deres behov for å høre til.

#### KRYSSKULTURELLE BARN OG UNGE

Barn som vokser opp med flere kulturer kan kalles krysskulturelle barn.

Det er barn som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer gjennom hele livet eller deler av oppveksten sin.

#### Noen eksempler på krysskulturelle barn:

- › Barn av innvandrere.
- › Barn av flyktninger.
- › Barn med en norsk forelder og en forelder fra et annet land.
- › Barn som er adoptert fra andre land.
- › Barn av norske misjonærer, diplomater, forsvarsansatte og hjelpearbeidere.

Krysskulturelle barn og unge kan streve ekstra med følelsen av tilhørighet.

*Flytting i barndommen gjør at barna må bryte med sin trygge tilknytning til plasser og mennesker. De påvirkes av ulike skikker, regler og ideer om hva som er riktig levemåte og oppførsel. Dette preger dem og gjør noe med deres tanker og følelser.*

#### Å SNAKKE MED BARN OG UNGDOM

Det er utfordrende å være forelder og omsorgsperson. Spesielt i et nytt land. Vi vil det beste for våre barn, og vi ønsker å være så gode foreldre som mulig. Barn kan ha ulike behov og ønsker. Søsken er heller ikke like. Det kan være vanskelig å vite hva som er riktig å si eller gjøre som forelder for å hjelpe og støtte barna på en god måte.

Det er ikke alltid lett å se om barnet ditt har det bra eller ikke, eller vite om det er noe galt når de forandrer seg. Noen ganger ser de glade ut, men er triste på innsiden. Andre ganger kan de virke sinte, slitne og ulykkelige, men likevel ha det bra.

Hvis du er urolig for barnet ditt kan det være lurt å vente med å snakke om det som bekymrer deg til dere har ro og god tid, eller til du merker at barnet ditt ønsker å snakke med deg. Det kan være lurt å ta samtalen når dere har gjort noe hyggelig eller mens dere gjør noe sammen. For de minste barna kan det være en idé å ta utgangspunkt i en tegning eller en bok som en måte å starte samtalen på.

Det er ikke i alle familier det er naturlig å snakke og spørre om ting. Våre kulturer lærer oss også å tenke forskjellig om det å snakke om vonde følelser og erfaringer. Det er mange måter å vise kjærlighet og omsorg på.

For å ha god kontakt med barna kommer vi langt med å tilbringe tid med dem, vise interesse for hva de er opptatt av og hva de opplever. Da viser vi at vi bryr oss, og at vi tar dem på alvor. Gjennom å vie dem oppmerksomhet gir vi barna anledning til å sette ord på eller vise sine følelser og tanker hvis de vil.

«DET ER SOM Å SE SEG  
I SPEILET OG IKKE KJENNE  
IGJEN DEN MAN SER.»

Gutt, 14 år

#### TEGN PÅ AT BARN OG UNGE KAN HA DET VANSKELIG:

Det er mange forskjellige måter som unge kan vise at de har det vanskelig eller føler seg utenfor på. Her er noen eksempler på hva som kan være tegn på at barnet ditt ikke har det bra:

- › De er ofte hissig og sinte.
- › De er mye triste og lei seg.
- › De virker slitne og tappet for energi.
- › De endrer måten de oppfører seg, kler seg eller snakker på.
- › De blir veldig stille og vil bare være for seg selv.
- › De slutter å spise, eller spiser veldig mye.
- › De har vanskelig for å komme seg på skolen, eller skulker.
- › De tilbringer all sin fritid utenfor huset, foran datamaskinen eller mobilen.

#### Å REISE FRA OG Å KOMME TIL

Det er mange ulike grunner til at mennesker reiser fra hjemlandet for å skape seg et nytt liv i et annet land. Noen flytter av egen vilje, på grunn av for eksempel jobbmuligheter, studier eller reiselyst. Andre må flykte på grunn av krig, fattigdom og naturkatastrofer.

Både barn og voksne opplever «flyttestress». Det er vanskelig å ta avskjed med det man kjenner og starte på nytt et annet sted. Alt er annerledes fra det man er vant til. Man må lære seg å bli kjent med et nytt språk, nye regler og skikker, ny mat, nye omgivelser og nytt klima. Menneskene i det nye landet oppfører seg og kler seg annerledes enn det man er vant til. Både voksne og barn kan blir ekstra slitne i denne perioden. Kanskje får de mer vondt i hodet og magen enn vanlig. Det tar tid å bli vant til et nytt land. Det er vanlig at noen i familien kan streve mer enn andre med flyttingen.

Man savner ofte den plassen og de menneskene man har flyttet fra. Kanskje har man sett og opplevd vonde ting før man reiste, eller på reisen. Mange bekymrer seg for familie og venner eller preges av minner som gjør det vanskeligere å leve et godt liv der man har kommet. Det er naturlig å sørge. Mange har dårlig samvittighet for de man reiste fra. Kanskje fikk man ikke tatt ordentlig avskjed med mennesker og plasser. Ofte må man reise fra ting som betyr mye. Noen ganger kan barna oppleve at deres stress ikke blir tatt på alvor.

Mange forsto ikke hva det betydde å reise langt bort for lang tid, kanskje for alltid.

*Svært mange som har flyktet fra sine hjemland, går med en lengsel etter å kunne flytte tilbake så fort muligheten er der. For noen fører denne drømmen om tilbakereise til at de aldri slår seg ned i Norge, for i deres hoder er Norge bare et transittland. Dette påvirker også barnas opplevelse av å leve og bo i Norge.*

*«Foreldrene mine sier hvert år at neste sommer, da skal vi flytte tilbake. Det har de sagt hvert år i 12 år nå ... Fordi de sa det gjorde jeg lite for å få venner og bli med i fotball og lignende, for da ville smerten og sorgen bare bli større når vi skulle reise. Nå tror jeg ikke de reiser tilbake ...»*

Selv om barn ikke selv har flyttet så kan de oppleve de voksnes savn og bekymringer. De som kommer fra krigsområder hvor det fortsatt er utrygt, lever i «to virkeligheter» gjennom TV og sosiale medier. Dette påvirker atmosfæren i familien.

Noen kan også synes at de voksnes oppmerksomhet er for mye i det gamle hjemlandet, hos venner og familie der. Andre kan synes foreldre er for opptatt med praktiske gjøremål og det å finne seg til rette i Norge. Barna kan ha behov for mer trøst, hjelp og støtte i sine liv og i sin nye hverdag i Norge.

### Noen råd til familier som har flyttet:

1. Hold det gamle livet «levende» for barna. Ikke glem deres bakgrunn og deres andre hjemland. Hjelp barna til å styrke og holde på morsmålet. Del historier, språk og minner. Vis bilder eller beskriv plasser og mennesker. Om det er mulig, hold kontakt med familie og venner.
2. Hjelp barna til å «slå røtter» i Norge. La det bli et hjemland og ikke bare et «transittland» for dem. Kanskje kan dere gå på «oppdagelsesreise» og lære om den norske kulturen sammen.
3. Støtt barna gjennom sorgen ved å reise fra det de kjenner og til å forstå den nye kulturen. Det kan være fint for dem å høre at det er naturlig å streve litt, men at det blir bedre. Bruk gjerne humor! Fortell morsomme historier om dine opplevelser og misforståelser med det nye språket og kulturen. Da kan barna føle seg mindre alene.
4. Ha tålmodighet, selv om det kan gå opp og ned. Tilpasning til et nytt land tar ofte lang tid, for mange tar det flere år.

### Noe å tenke på og snakke om:

- › Hvordan tenker du at deres flyttehistorie påvirker deres liv og hverdag i Norge?
- › Hvordan tror du flyttingen preger barnet ditt?
- › Snakk gjerne med barnet ditt om hva hun/han savner fra hjemlandet.
- › Snakk gjerne med barnet ditt om hva hun/han synes er bra og hva som er annerledes med Norge. Kanskje kan du dele noen av dine tanker og erfaringer?
- › Snakk med barna om hvordan det var for dere å flytte og komme til Norge. La dem bli mer kjent med dine/deres følelser og opplevelser.
- › Hvordan kan du forstå og støtte barnet bedre? Kanskje har barnet selv noen forslag og ønsker.

«NÅR JEG ER I HJEMLANDET KALLER DE MEG NORSK ELLER UTLENDING, OG JEG ER ANNERLEDES. NÅR JEG ER I NORGE KALLES JEG OGSÅ UTLENDING. HVEM ER JEG EGENTLIG, OG HVOR HØRER JEG HJEMME?»

*Jente, 10 år*



**Å HØRE TIL FLERE STEDER OG INGEN STEDER**  
Å flytte eller vokse opp i Norge med foreldre som kommer fra andre land gjør at barn blir knyttet til flere plasser. Selv om de kanskje ikke selv har vært i foreldres hjemland, så vil de ofte føle en tilhørighet der.

Hjemme oppdras barna med språk, verdier og tradisjoner fra plassen som foreldrene kommer fra. På skolen møter de norske uttrykk, normer og skikker. For eksempel kan det som er høflig og riktig i Norge være uhøflig og galt i mors og fars kultur.

De unge kan føle seg hjemme både i Norge og i foreldrenes opprinnelseskultur eller andre plasser de har bodd og har familie. Samtidig kan de føle seg som fremmede på begge steder.

«PARENTS ADAPT, CHILDREN ABSORB»

*Mathew Neigh*

### ULIKE FORVENTNINGER FRA PERSONER OG MILJØER

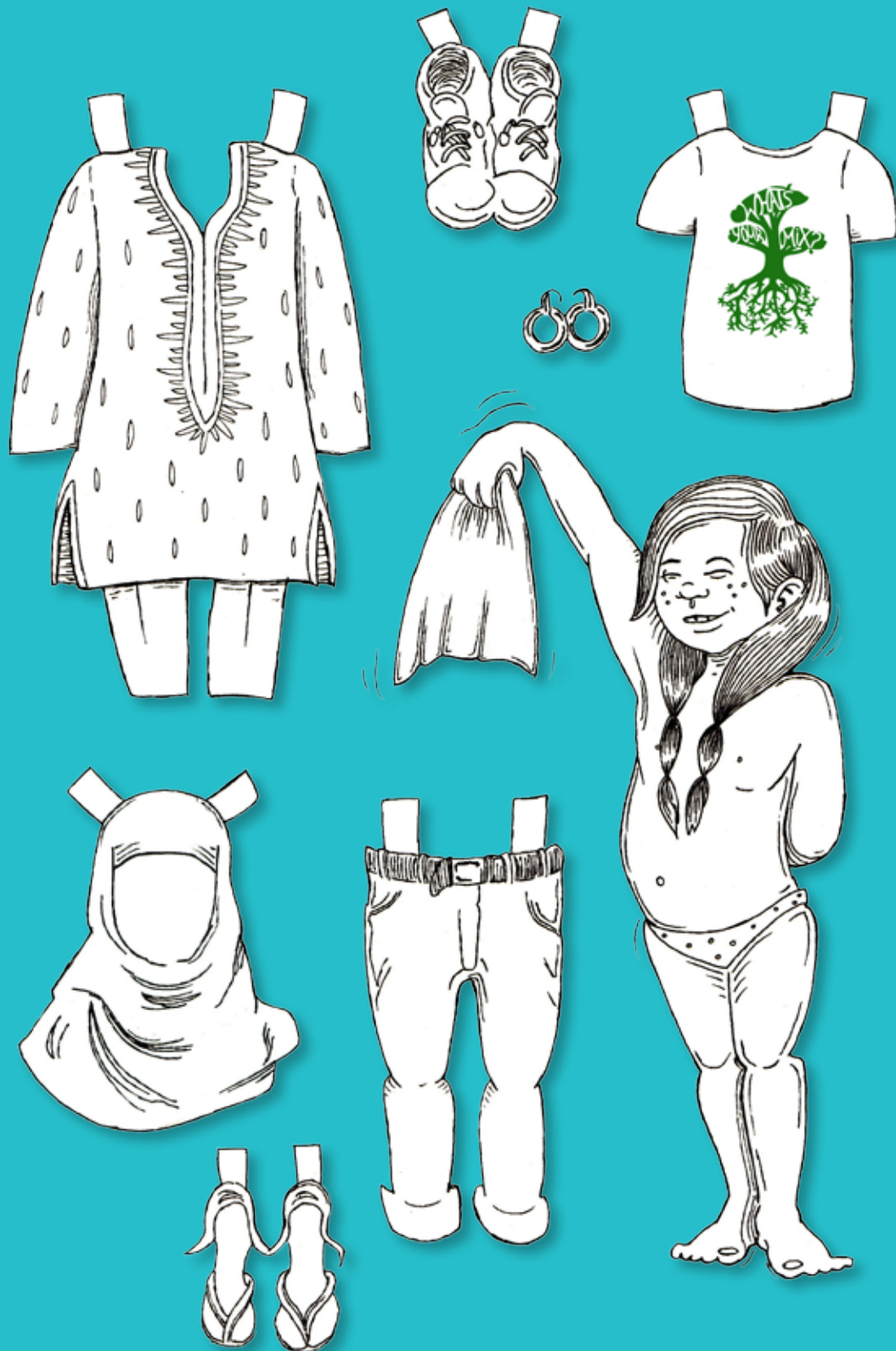
«DET FØLES SOM Å BLI DRATT I FRA FLERE SIDER PÅ EN GANG. JEG ER VANT TIL Å VÆRE SOMALISK HJEMME OG NORSK UTE. MEN DE HJEMME VIL JEG SKAL VÆRE SOMALISK UTE OG DE UTE VIL JEG SKAL VÆRE NORSK HJEMME, LIKSOM.»

*Gutt, 15 år*

Kanskje opplever barna en forventning om at de ikke må bli «for norske» når de er hjemme. Samtidig kan de få høre at de «ikke er norske nok» når de er blant venner og på skolen. Da kan de føle et «forventningspress» eller «krysspress».

For foreldre kan systemer i det norske samfunnet være utfordrende. Krav til skolearbeid, vennebesøk og aktiviteter kan virke fremmed og være vanskelig å sette seg inn i. Man har andre vaner og rutiner fra tidligere hjemplasser.





For barn som vokser opp med flere kulturer er det ofte naturlig å være «begge deler», ikke «enten det ene eller det andre». Derfor kan det bli forvirrende og slitsomt for dem når andre krever at de må vise sin lojalitet og velge side.

Det kan også være forstyrrende når andre definerer dem som enten utlendinger eller norske, uten å ta hensyn til hva barna selv tenker om det. Om noen spør dem hvor de kommer fra eller hvor de føler seg mest hjemme, men ikke godtar svaret deres, kan det forsterke følelsen om å ikke passe inn.

«HVOR KOMMER DU EGENTLIG FRA?» ER DET KJIPESTE SPØRS- MÅLET JEG FÅR.»

*Gutt, 15 år*

Å snakke godt sammen i familien er ikke alltid like lett. De unge har ofte et « eget » språk de bruker, og de forstår kanskje omverdenen annerledes enn sine foreldre. Det kan være ekstra utfordrende dersom barna er bedre i norsk enn foreldrene. Foreldre kan ha vanskelig for å forstå hva det innebærer å være barn og ungdom i Norge, mens de unge ikke forstår hvor krevende det kan være å være foreldre i et annet land enn der man selv har vokst opp.

Noen foreldre har sterke meninger om hva den unge skal jobbe med og bruke tiden sin på. De vil sørge for at barnet skal få en best mulig fremtid. Da kan barna synes foreldrene er veldig strenge. Noen ganger oppstår det misforståelser der barna tror foreldre har lagt planer for dem når de egentlig ikke har det. Både foreldre og barn kan føle at de ikke er gode nok, eller at de ikke klarer å leve opp til forventninger hos hverandre.

**Noen råd om barn som vokser opp krysskulturelt:**

5. Når barna bor i Norge blir de også norske. Tillat dem til å bli en del av samfunnet, ha venner og delta på aktiviteter her hvor de bor samtidig som de får ta del i kulturen fra hjemlandet i familien.
6. La de unge ha sin egen identitet. Forsøk å godta at den vil være annerledes fra din. Det er naturlig at barn som vokser opp med flere hjemland har en annen opplevelse av tilhørighet enn dere foreldre.
7. Vær interessert i barnas hverdag. Kanskje kan du sammenligne likheter og forskjeller fra hvordan du vokste opp? På denne måten kan dere lære hverandre nye og viktige ting.

### Noe å tenke på og snakke om:

- › Hva er positivt med å ha kontakt med opprinnelseslandet? Kan noe være problematisk med å være mye opptatt av det som skjer der?
- › Er det viktig for deg at barnet/ungdommen beholder din kultur?
- › Hva tenker du om at barnet/ungdommen blir «norsk»? Hva tror du foreldre mener når de sier at barna er «blitt norske»?
- › Hvordan kan du hjelpe barnet med å få være både norsk og religiøs?
- › Tenker du at det finnes en motsetning mellom det å være norsk og det å være troende?
- › Har du forventinger som kan oppleves som press på barnet? (Virker hun/han frustrert over at dere hjemme har andre regler enn skole og venner?)
- › Hvordan viser du at du er interessert i barnas hobbyer, tanker og følelser?
- › Hva kan du gjøre for å hjelpe barnet med god tilhørighet til Norge?

### OM Å FØLE SEG ANNERLEDES

Krysskulturelle barn kan føle seg annerledes. Det kan være på grunn av erfaringene sine fra andre land. Det kan også være på bakgrunn av hvordan de ser ut, eller måten de snakker og oppfører seg på. Barn av innvandrere med nordisk utseende eller etnisk norske utvandrere skiller seg ikke så mye ut i utseendet. De kan likevel føle seg fremmede i måten å tenke og oppføre seg på.

«DE SPØR MEG HVOR JEG KOMMER FRA. DET DE EGENTLIG SPØR OM ER HVORFOR JEG HAR EN ANNEN HUDFARGE ENN DEM. DET DE EGENTLIG SIER ER AT JEG SER UT SOM JEG IKKE BURDE VÆRE HER, MEN ET ANNET STED.»

*Jente, 12 år*

Kanskje skiller de seg ut fordi de er opptatt av andre ting enn de andre barna. Ofte er de vant til andre tv-programmer, annen type musikk og klesstil. Noen kan oppleve sårende kommentarer om ting som foreldres regler, måten hjemmet deres er innredet på, maten de spiser, eller at de ber i skoletiden.

Det kan være ydmykende å bli kalt «utlending» og «innvandrere» hvis de identifiserer seg som norske (mange som får høre dette er født i Norge, eller har bodd her store deler av livet). Følelsen kan forsterke seg hvis de er i foreldres hjemland og blir behandlet som fremmede også der.

I tillegg kan noen barna kjenne noe av kulturen i flere land, men samtidig ikke kjenne hele kulturen noe sted. Enten fordi de reiste derfra eller aldri har bodd der.

Noen føler seg «dumme» fordi de ikke kan de samme tingene som barn som alltid har bodd i det aktuelle landet, eller med foreldre fra samme kultur. De har lært andre ting, men får kanskje ikke vist hva det er de kan fordi ingen virker interessert. Det «passer ikke inn» her.

Barna er gode til å tilpasse seg ulike situasjoner, men det kan gjøre vondt å ikke kunne bruke alle sider av seg selv.

En del barn bruker mye energi på å forsvare seg og det de gjør annerledes. Noen opplever at foreldrene fornærmes eller snakkes dårlig om. Kanskje må de ofte forklare foreldrenes klær, snakkemåte, livsstil eller valg. Noen må samtidig forklare og forsvare seg ovenfor sine foreldre som synes de oppfører seg «for norsk».

### OM Å VÆRE BÅDE «OSS» OG «DE ANDRE»

Media har stor innflytelse og makt. Mennesker med krysskulturell bakgrunn er mindre synlige i pressen. Når de er i media er det ofte for å kommentere temaer som innvandring, integrering, hijab eller vold. Muslimer må stadig ta avstand fra



terrorhandlinger (selv om det samme ikke kreves av mennesker med annen tro). I kommentarfeltene på nett brukes ofte negativ omtale og språk om dem med innvandrerbakgrunn.

På denne måten øker fordommer, uvitenhet og frykt. Det gjør også at unge kan føle at de ikke er ønsket eller forstått av samfunnet.

Gjør krysskulturelle ungdommer det bra, blir de omtalt som norske. Da er de en del av det norske «oss». «Norske Tarik scorer mål», «Norske Stella i Hollywood-film» er eksempler på overskrifter som brukes da. Gjør de det dårlig beskrives de som «de andre». Da er de «ungdommer med utenlandsk opprinnelse».

Det mangler fremdeles nok synlige minoriteter i kulturlivet og i viktige samfunnsroller. Pensum i fag som samfunnsvitenskap og historie er dominert av perspektiver fra vestlige land som Norge og Nord-Europa. De unge kan føle seg usynliggjort og ubetydelige.

Det er viktig for alle barn å ha positive rollemodeller. Også for dem med krysskulturell bakgrunn. De behøver å se og lære at mennesker som de kan identifisere seg med har gjort det bra og lykkes med å nå sine mål. På denne måten kan de få bekreftet at en flerkulturell oppvekst er mer vanlig enn de tror, og at verdenshistorien kan tolkes og fortelles på mange måter. De kan også se at det å ha bakgrunn fra flere kulturer fint går an å kombinere med å være en anerkjent nordmann. Kanskje blir de da også mer stolt av sin historie istedenfor å assosiere den kun med noe problematisk og vanskelig.

#### Noen råd til deg som har barn som føler seg annerledes:

1. Hjelp barnet til å bli stolt av sin arv. Finn fakta fra familiehistorie, land og samfunn hvor hun/han har tilknytning (historie, filosofi, kunst, litteratur, arkitektur).
2. Tenk gjennom hva du kan gjøre for at barnet skal se styrken i å ha tilhørighet både til Norge og til andre plasser.
3. Gjør gjerne barnehage og skole mer oppmerksomme, slik at lærere kan benytte tid til å inkludere barnas språk, tanker og erfaringer bedre i skolehverdag eller leksearbeid.

#### Noe å tenke på og snakke om:

- › Har du selv følt deg annerledes? På hvilken måte?
- › Snakk med barnet om hun/han har opplevd å føle seg annerledes. Har dere like erfaringer?
- › Kjenner barnet ditt seg igjen i saker i media eller i det de lærer om på skolen?
- › Kan det finnes fordeler med å være/føle seg annerledes?
- › Fortell om mennesker i vennekretsen eller i samfunnet som bruker sin flerkulturelle bakgrunn som en ressurs.





## RASISME OG DISKRIMINERING

«DE MOBBER MEG, DE KALLER MEG MUSLIM. DE KALLER MEG STYGGE NAVN, SIER JEG ER TERRORIST OG TVINGER JENTER TIL Å GÅ MED SJAL. JEG ER IKKE MUSLIM, JEG ER HINDU. UANSETT SYNES JEG DET ER GALT Å DØMME FOLK PÅ BAKGRUNN AV DERES RELIGION ELLER ETNISKE BAKGRUNN.»

*Gutt, 13 år*

En del krysskulturelle barn og unge opplever dessverre rasisme og diskriminering. Diskriminering er forskjellsbehandling på bakgrunn av etnisitet, religion eller kjønn. Rasisme er en alvorlig form for mobbing. Mobbingen kan ta utgangspunkt i ulike ting som navn, språk, klesstil, hudfarge, religion eller etnisk bakgrunn. Det kan foregå både mellom majoritet og minoritet og mellom ulike minoritetsgrupper.

Rasisme skjer i form av hetsende og nedsettende snakk, voldelige handlinger, eller som kommentarer og trusler på internett. Noen unge opplever også systemisk rasisme i form av utestengelse. Eksempler er å ikke få komme inn på utesteder

eller ikke bli kalt inn på jobbintervju. Det er også mange som opplever at deres foreldre utsettes for rasisme og diskriminering.

Å bli utsatt for denne typen mobbing og urettferdig behandling er svært ydmykende. Det kan også være skadelig å oppleve rasisme over tid. Det fører ofte til dårlig selvfølelse, ensomhet, tristhet, angst og sinne.

### Noen råd til deg som har barn som opplever rasisme og diskriminering:

1. Følg med på om barnet ditt forandrer oppførsel, og snakk med barnet ditt om det du har lagt merke til.
2. Følg med på bruk av mobil og pc. Vær interessert i innholdet på meldinger, chats og billedeling. Respekter også barnets rett til privatliv.
3. Vær oppmerksom på om barnet eller ungdommen har venner, om hun/han blir invitert i bursdager og andre sosiale arrangementer. Bli kjent med hvem barna tilbringer tid med og hvordan de snakker til og om hverandre.
4. Be barnehagen og skolen ha oppmerksomhet på mobbing og rasisme. Foreslå gjerne at tema tas opp på foreldremøter og i barnegruppen/klassen flere ganger (se slutten av hefte for forslag til noen nyttige steder å henvende seg).

5. Trøst dem og lytt til det de forteller. Forsikre dem om at det ikke er noe galt med dem. Forklar hvordan frykt, dårlige erfaringer og uvitenhet kan få folk til snakke og handle stygt. Meld fra til barnehagen eller skolen. Søk gjerne hjelp også andre plasser (se slutten av hefte for forslag til noen nyttige steder å henvende seg).

### Noe å tenke på og snakke om:

- › Snakk regelmessig med barnet ditt om mobbing, rasisme og diskriminering.
- › Hvordan kan du hjelpe barnet til å fortelle om sine egne tanker og følelser?
- › Har du selv opplevd rasisme? Kan du huske hva du følte og hvordan du reagerte?
- › Kan du dele egne tanker om gode måter å svare og reagere hvis barnet opplever mobbing?
- › Hvordan kan du finne frem til hjelp for å få det til å stoppe?
- › Hva kan du gjøre for at barnet ditt ikke skal ha dårlige tanker og følelser om seg selv?

## Å SE VERDEN FRA FLERE SIDER

«DET SOM HENDER I MITT ANDRE HJEMLAND ER LIKE NÆRT FOR MEG SOM DET SOM SKJER I NORGE. NOEN GANGER ANGÅR DET MEG MER.»

*Jente, 16 år*

Barn som vokser opp med flere kulturer eller i flere land opplever ulike måter å tolke og forstå verden på. De har erfaringer med at ting gjøres forskjellig på andre steder, og at måten man lever på i Norge ikke er den eneste måten å leve på. De kan ha god kunnskap om politikk, historie, geografi og samfunn i andre land.

Ofte er de unge veldig engasjerte og idealistiske. De er opptatt av hvordan andre har det. De vil gjerne hjelpe og gjøre verden til et bedre og tryggere sted for dem de er glad i og føler seg knyttet til. Gjerne på plasser hvor de identifiserer seg med befolkningen følelsesmessig, kulturelt eller religiøst. For mange føles det som en naturlig plikt som følger med deres krysskulturelle oppvekst.

*Krysskulturelle barn og unge har gjennom sitt liv ofte hatt tilgang på flere nyhetskilder, argumenter og fortellinger som skiller seg fra de norske. En del*



har selv kjent på kroppen hva undertrykkelse, krig og fattigdom gjør. Det som skjer andre plasser i verden er også personlig.

For ungdommer med krysskulturelle erfaringer kan det oppleves vondt og opprivende hvis det hender vanskelige ting i land der de har kjente og kjære. De kan reagere sterkt på norsk og internasjonal bistands- og utenrikspolitikk som ikke beskytter folk og slekt andre plasser.

Det oppleves også frustrerende for de unge hvis de mener media ikke rapporterer godt nok om hva som skjer på andre hjemplasser, eller blir for ensidig.

### INTERNETT SOM VENN OG FIENDE

Internett kan være en god venn. Den gjør at man kan holde kontakten med familie og venner i andre deler av verden. Nettet gjør det også lettere for de unge å styrke andre sider av sin identitet og øke sin kunnskap om andre hjemland gjennom å søke informasjon.

Dessverre kan barn og unge også utsettes for propaganda, konspirasjonsteorier og brutale bilder på internett. Da kan de som i utgangspunktet har et rikt og inkluderende verdenssyn få en tankegang som heller blir «trangere» og mindre tolerant. De kan bli lettere mottagelig for mennesker som vil misbruke deres engasjement og behov for tilhørighet. Spesielt er dette tilfelle hvis de unge samtidig opplever seg og dem de identifiserer seg med som misforstått, diskriminert og dårlig behandlet av samfunnet og foreldre.

### Noen råd om barns syn på verden:

1. Vis interesse for barnas venner og hvem de omgås på fritiden. Vær bevisst og nysgjerrig på hva de ser på og hvem de kommuniserer med på pc og mobil.
2. Spør ofte om deres erfaringer, tanker og forståelse av hva som er sant og hva som skjer i verden. Lytt til det de har å si. Still åpne spørsmål (for eksempel «Hva tenker du

om ...»). Gi dem gjerne andre fakta og argumenter som utfordrer det de mener, eller som kan få dem til å se det fra en annen side.

3. Virker barnet sint eller isolert? Vær spesielt oppmerksom dersom de begynner å omtale andre mennesker og grupper som dårlige og mindre verdt, blir ekstremt opptatt av noen temaer eller rutiner, eller starter å oppføre seg annerledes enn før.

### Noe å tenke på og snakke om:

- › Hva tenker du er en positiv måte å bruke sitt engasjement på?
- › Noen barn tar avstand fra deler av sin identitet, den norske kulturen eller foreldres kultur. Hva tror du grunnen kan være?
- › Hva synes ungdommen din om vestlig mediadekning, krigføring, FN's strategi og bistandspolitikk? Hva mener hun/han burde vært gjort annerledes?
- › Hva kan du gjøre for at barnet ditt skal oppleve at hun/han bidrar, at det nytter og at meninger blir hørt?

### STYRKER OG FERDIGHETER

«JEG TENKER AT JEG HAR EN SLAGS USYNLIG SUPERKRAFT – JEG KAN FLERE SPRÅK, JEG KJENNER FLERE KULTURER, JEG ER VANT MED MANGE SLAGS MENNESKER OG IDEER, JEG ER GOD TIL Å OMSTILLE MEG, SE OG TA VARE PÅ ANDRE SOM ER NYE.»

Jente, 14 år

Det er mange viktige ressurser knyttet til det å ha krysskulturell oppvekst. Dette er ferdigheter som trengs i det norske samfunnet. Kunnskapen behøves også for å løse de utfordringer vi møter globalt. På jobbmarkedet og i jobbutlysninger ønskes for eksempel kvaliteter som «tilpasningsdyktighet», «fleksibilitet» og «løsningsfokus».

Krysskulturelle unge har blant annet ferdigheter innen språk og kultur. De kan håndtere ulike mennesker, forventninger og sammenhenger. De er ofte flinke til å observere. De kan være gode til å tolke og oversette betydninger. De er vant til å håndtere motsetninger.

Ofte er de selv ikke klar over at dette er fine og viktige egenskaper. Det er noe de trenger å bli gjort oppmerksomme på under oppveksten. De

må få øve seg på dem «som en muskel», akkurat som de øver seg på sykkel eller et instrument. De må få høre at det de bidrar med er like verdifullt som bidraget til dem som er vokst opp med en kultur. Her har vi foreldre og andre voksne som møter barnet en viktig oppgave.

#### Noen eksempler på krysskulturelle ferdigheter og ressurser:

- › Språkkunnskap.
- › Erfaring med kulturforskjeller.
- › Kunnskap om forskjeller i kommunikasjon.
- › Lett for å tilpasse seg.
- › Tåler motsetninger.
- › Har lett for å bli kjent med nye mennesker.
- › Ser løsninger og løser konflikter.
- › Gode til å observere.
- › Å se en sak fra flere sider.
- › Forståelse av at andre har ulikt ståsted.
- › Internasjonalt nettverk.

#### Noen råd for å øke oppmerksomhet på styrker og ferdigheter:

1. Gjør det naturlig for barna å dele/visе både det som er vanskelig og det som er bra med å vokse opp med flere kulturer.
2. Hjelp barna til å «oversette» utfordringer til ressurser. Kanskje har de aldri tenkt på at deres erfaringer med å være ny på en skole og skulle lære på en ny måte kan hjelpe andre

som er i samme situasjon. Erfaringen kan også være nyttig når de skal vende seg til arbeidslivet eller en ny livsfase. Mulig de ikke ser hvordan det å kunne forstå flere språk eller å kunne noen ord på flere språk er en styrke.

3. Involver barnehage og skole i å fremheve og bruke disse egenskapene i barnets hverdag. Kanskje kan de fortelle eller skrive om for eksempel ulike skikker, tradisjoner, eventyr, værtypen eller mat.

#### Noe å tenke på og snakke om:

- › Hva synes du selv er positive ting du har lært gjennom å flytte og å bli kjent med flere kulturer?
- › Hvordan kan du hjelpe barnet med å se hvordan noe som er vanskelig også kan bli bra?
- › Hva ser du av ressurser hos barnet ditt?
- › Hvordan kan du hjelpe barnet ditt til å se og bruke sine sterke sider?

«KRYSSKULTURELLE BARN OG UNGE HAR ALLE DE RIKTIGE SVARENE, MEN INGEN STILLER DE RIKTIGE SPØRSMÅLENE.»

*David C. Pollock*

## HER ER NOEN AV STEDENE DU KAN FÅ HJELP OG GODE RÅD!

#### Alarmtelefonen for barn, unge og foreldre:

116 111. Barn og unge som er i en vanskelig situasjon kan ringe alarmtelefonen. Voksne eller venner som er bekymret for barn kan også ta kontakt.

**Avdelingsleder i barnehagen eller kontaktlærer på skolen:** Barnehagen eller skolen kan kontaktes hvis du har behov for å drøfte noe om barnet ditt eller samarbeid om temaer tatt opp i dette heftet.

**Barnevernet:** gir barn, unge og familier hjelp og støtte når det er vanskelig hjemme. Informasjon på kommunens nettside.

**Familievernet:** gir behandling og rådgivning til alle som opplever vansker, konflikter eller kriser i familien. Familievernet tar imot enkeltpersoner, par og familier. Informasjon på bufdir.no.

**Helsesøster:** finnes på Helsestasjonene for sped- og småbarn og på Helsestasjoner for ungdom. De er også knyttet til skolene, og kan hjelpe deg og barnet med helsespørsmål. Se kommunens hjemmeside.

**Minoritetsrådgiver:** finnes på noen videregående skoler. De har kompetanse på interkulturell kommunikasjon og minoritetsspørsmål. Undersøk med skolen din.

**Pedagogisk-psykologisk tjeneste:** en rådgivende tjeneste for barn og unge med særlige behov eller som strever med utviklingen. Se udir.no.

**Politiet:** Hvis situasjonen er akutt, ring 112.

**Rådgiver:** Sosialpedagogisk rådgiver finnes på skolen. Deres rolle er å hjelpe ungdommen å finne seg på rette på skolen- faglig og sosialt. Informasjon på skolens nettside.

**Voksne for Barn:** har fagpersoner som veileder og gir råd til voksne som er bekymret for barn eller unge. Du kan være anonym og vi har taushetsplikt. Vi svarer på telefon, web og chat. Tlf. 810 03 940 . Ta også kontakt med oss for å høre mer om våre kurs og tjenester rettet mot mobbing og ivaretagelse av barns psykiske helse.

**SaLTto-koordinator/SLT-koordinatorer:** jobber for å redusere barne- og ungdomskriminaliteten og rusmisbruk blant barn og unge. Informasjon på kommunens nettside.

**Utekontakt:** driver forebyggende og oppsøkende arbeid for ungdom i alderen 10–23 år. Du kan ta kontakt med dem hvis du er bekymret for barn eller unge. Informasjon på kommunens nettside.

Noen organisasjoner med fokus på minoritetsspørsmål, rasisme og diskriminering:

**Antirasistisk senter:** stiftelse som arbeider for å bekjempe rasisme. Se [antirasistisk-senter.no](http://antirasistisk-senter.no)

**Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD):** et rettighets- og kompetansesenter som arbeider for å fremme likestilling og hindre diskri-

minering på grunnlag av etnisitet. Se [omod.no](http://omod.no)

**Minotenk:** en tenketank som primært jobber med å definere problemstillinger og utfordringer knyttet til det flerkulturelle Norge. Se [minotenk.no](http://minotenk.no)

Noen organisasjoner med fokus på mobbing, traumer, selvmordsforebygging og innvandrerrhelse:

**Nasjonal kompetanseenhet for migrasjons- og minoritetshelse (NAKMI):** Arbeider for å fremme kunnskap om helse og omsorg for innvandrere og deres etterkommere i Norge gjennom forskning og undervisning. Se [nakmi.no](http://nakmi.no)

**Regionale ressursentre mot vold traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS):**

Sentrenes oppgave er å bidra til relevant kunnskap hos de som arbeider med forebygging av traume-lidelser og selvmord. De rådgir, kurser og veileder fagfolk. Se [rvts.no](http://rvts.no)

**Regionsenter for barn og unges psykiske helse:** Kunnskapssentre for barn og unges psykiske helse og barnevern. Driver forskning, utvikling,

tjenestestøtte, undervisning og formidling. Se [r-bup.no](http://r-bup.no), [uni.no](http://uni.no), [uit.no](http://uit.no) og [ntnu.no/rkbu](http://ntnu.no/rkbu)

**Redd Barna:** kjemper for barns rettigheter rundt i verden. Har også kurs og tjenester om nett-mobbing og ungdom som føler seg utenfor. Se [reddbarna.no](http://reddbarna.no)

**Røde Kors:** hjelper mennesker i nød i Norge og andre land. Røde Kors organiserer mange aktiviteter for krysskulturell ungdom, som lekse-hjelp og cafe. Se [rodekors.no](http://rodekors.no)

**Unicef:** Programmet «Du kan være Den ene» tilbyr foredrag om arbeid mot mobbing for elever, ansatte og foreldre ved skoler. Se [unicef.no](http://unicef.no)

Nettportaler om familiearbeid og forebygging av utenforskap:

- › [Foreldrehverdag.no](http://foreldrehverdag.no)
- › [Utveier.no](http://utveier.no)
- › [Radikalisering.no](http://radikalisering.no)





«KRYSSKULTURELLE BARN OG  
UNGE HAR ALLE DE RIKTIGE  
SVARENE, **MEN INGEN STILLER  
DE RIKTIGE SPØRSMÅLENE.**»

*David C. Pollock*



VOKSNE FOR BARN

Stortorvet 10 > 0155 Oslo > Tlf: 48 89 62 15 > [vfb@vfb.no](mailto:vfb@vfb.no) > [vfb.no](http://vfb.no)